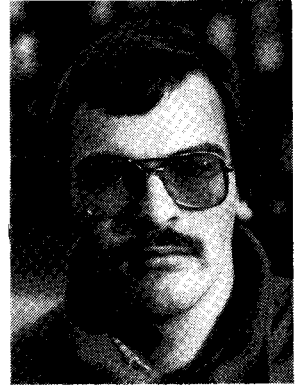

Drs. J. Grin

De verantwoordelijke samenleving in een technocratisch tijdperk

In een inspirerend en tegelijk ook afgewogen boek schrijft de Amsterdamse studentenpredikant Bernard Rootmensen over de culturele crisis waarin wij verkeren.¹ Hij noemt onze cultuur een 'cultuur van de argwaan'. Die argwaan leidt tot het op zichzelf teruggeworpen worden van individuen; tot een kaalslag van idealen en ideologieën; en tot een misvorming van individuen en de onderlinge omgang tussen mensen.

Rootmensen noemt twee factoren als oorzaken voor die argwaan. De eerste is 'de onherbergzaamheid van de technocratische cultuur'. Die onherbergzaamheid uit zich in de schrijnende tegenstelling tussen onze potenties en de werkelijkheid. Mogelijkheden voor communicatie zijn enorm toegenomen; maar saamhorigheid en solidariteit nemen zienderogen af. De technologische vooruitgang is groot, maar de milieu-crisis lijkt nog groter. De onherbergzaamheid uit zich ook in ontpersoonlijking. Waar nut en *efficiency* benadrukt worden, verwordt de persoon gemakkelijk tot object. Waar een samenspel tussen macro-economische en technologische invloeden steeds meer de gang der dingen beïnvloedt, verliest de mens het gevoel keuzen te kunnen maken.

Een tweede wortel van de argwaan is gelegen in het heersende gevoel van desillusies. Europa is een *boulevard of broken*

dreams. In een uitdagend artikel in het jubileumnummer van De Tijd wordt het beeld geschetst van de moderne mens die het gevoel heeft dat er iets moet gebeuren maar niet goed weet wat – en die eigenlijk ook niet gelooft het antwoord nog eens te vinden.²

Natuurlijk – zegt ook Rootmensen – is het bovengeschetste beeld eenzijdig en beperkt. Maar het is goed om deze tendensen in het oog te houden bij het denken over het vormgeven van de verantwoordelijke samenleving. Het is immers duidelijk dat zo'n maatschappij niet gedijt bij een 'cultuur van de argwaan'. Dat is dubbel waar, omdat de geschetste tendensen vooral onder jonge mensen – de huidige adolescenten, de twintigers en de dertigers – kunnen worden gesignaleerd; kortom, bij diegenen die de maatschappij van de komende decennia moeten dragen. Tekenend is bijvoorbeeld het feit, dat bij vele activiteiten in het kader van het Conciliair Proces – een moedige poging om de cultuur van de argwaan te doorbreken – de jongste deelnemers vrijwel uitsluitend veertigers zijn . . . Toen de schrijver van deze column dit on-

1. Bernard Rootmensen, *Veertig woorden in de woestijn. Werkboek voor de gemeente bij de crisis van kerk, geloof en cultuur.*, Meinema, Delft, 1988.
2. Matt Dings, Jim Schilder, 'Wisseling van de wacht', *De Tijd*, 4 maart 1987, pp. 39-61.

langs als voorzitter van een forumdiscussie in het kader van het Conciliair Proces opmerkte, kreeg hij van verschillende mensen reacties die hun grote bezorgdheid hierover ook voor wat betreft hun eigen wijkgemeente, duidelijk maakten. Kaderleden van het CDJA hebben dergelijke ervaringen wanneer zij pogen jongeren bij politieke en maatschappelijke vraagstukken te betrekken, en zelfs binnen het CDJA zijn deze tendensen te herkennen.

Geen wonder dat juist het CDJA in het kader van het jaarthema van 1987, 'CDJA 2001 – Appel in uitvoering' intensief heeft gepoogd, aan deze tendensen een tegenwicht te bieden. Geen wonder ook dat juist het CDJA zich als één van de eersten zorgen maakt als er, ook volgens externe waarnemers als NRC-redacteur Hubert Smeets, aanwijzingen zijn dat in de partijtop van het CDA een te grote nadruk op deskundigheid en pragmatisme wordt gelegd. Want het terugdringen van de cultuur van de argwaan vraagt om een ideologische herbezinning; om bezieling van de mensen aan de basis van de samenleving; om het zo weer doen groeien van het geloof in de toekomst. Herbezinning op idealen en een bezielde – de Duitsers zeggen *begeisterte* – basis zijn cruciale voorwaarden voor het tot stand komen van de verantwoordelijke samenleving.

Dat moet als eerste tot uiting komen in de partij zelf. In een tijdperk waarin het woord *manager* in is, en synoniem met het nuchter en deskundig regelen van kwesties door een daartoe aangewezen per-

soon, moet binnen de partij zorgvuldig met dergelijk woordgebruik worden omgesprongen, hoe belangrijk het ook is om over thema's als bestuurlijke vernieuwing te discussiëren. In een tijdperk waarin een kaalslag van idealen en ideologieën plaatsvindt, moeten juist christendemocraten zich herbezinnen op oude bronnen om nieuwe problemen geïnspireerd en inspirerend – de C en de A van CDA – te lijf te gaan.

Dat zal niet meevallen, zeker niet in een tijd waarin het EG-niveau steeds bepalender wordt voor de inrichting van de samenleving. Immers, op EG-niveau is nog steeds te weinig sprake van een echt maatschappelijk middenveld en van werkelijke parlementaire controle, zodat de zaken vaak zonder veel ideologische discussie en over de hoofden van de mensen heen worden 'geregeld'. Wanneer de daaruit resulterende regelingen het nationale beleid steeds meer vastleggen, is het duidelijk dat het op het eerste gezicht steeds moeilijker wordt om tegenwicht te bieden aan de cultuur van de argwaan, aan het vormgeven van een verantwoordelijke samenleving. Maar wanneer de partij van hoog tot laag en van links tot rechts zich bezint op een adequate reactie op de geschetste tendensen moet het mogelijk zijn om als een ware volkspartij, als een echte beginselpartij hieraan het hoofd te bieden.

